

Les transformacions de la societat catalana de la primera a la segona globalització

Francesc Roca*

La inserció de moltes peces del teixit social català en el procés de la primera globalització (1890-1930) només s'explica si partim de la idea de la forta participació de molts sectors de la societat catalana en quatre processos singulars aparentment «externs»:

1) La ràpida construcció de les economies i les societats del que se n'ha dit l'Europa C, o «Europa d'Ultramar» (F. Delaisi, 1929). Especialment, la societat catalana es llançaria en la construcció d'algunes peces (ensenyament, transport, aigua i electricitat, enginyeria) de les societats de Xile, Argentina, Uruguai, sud del Brasil. Una regió on, per exemple, les taxes d'analfabetisme als anys trenta se situen entre el 12 % i el 20 %, (mentre

* Francesc Roca i Rossell és professor titular de la Facultat de Ciències Econòmiques de la Universitat de Barcelona. Va ser un dels quatre directors d'*Ictineu, diccionari de les ciències socials dels Països Catalans, segles XVII-XX* (1979), coautor de *l'Atlas de Barcelona, segles XVI-XX* (1982), autor de *Política econòmica i territori a Catalunya, 1901-1939* (1979), *El pensament econòmic català: 1900-1970* (1994) i *Teories de Catalunya: guia de la societat catalana contemporània* (2000).

que, a la resta de l'Amèrica llatina, l'analfabetisme superava el 70 % de la població adulta). Però, també, alguns catalans són decisius en algunes activitats puntuals (en construcció, recerca, música) a l'Europa C de l'hemisferi nord: Estats Units - Canadà.

2) Els empresaris, experts i tècnics catalans són, també, a París, Londres i a algunes altres àrees urbanes de l'«Europa central» o Europa A, i, també, a alguns punts de l'«Europa perifèrica», o Europa B, de Madrid a Sant Petersburg.

3) La relació dels catalans amb les societats de les «economies de plantació», que s'estenen per quatre continents és especialment remarcable a les illes del Carib, a l'Amèrica Central, al golf de Guinea i a l'illa de la Reunió, a l'oceà Índic. El cas dels «catalans de Cuba» i de la «Constitució de l'Havana» en seria un bon exemple.

4) També continua l'emigració valenciana, mallorquina-menorquina i rossellonesa a l'Algèria francesa, iniciada a partir de 1830. Amb el benentès que l'agricultura resultant sembla als experts enviats a Algèria per la Generalitat republicana tan interessant com la de Califòrnia.

Simultàniament, es poden observar uns altres quatre processos amb, d'entrada, un caràcter 'intern':

5) La primera transició educativa. El percentatge d'analfabets cau per sota del 50 % a l'àrea del vuit ferroviari català, que inclou bona part de la població del Principat. El salt es fa entre 1900 i 1920. La irradiació de totes les terres de llengua catalana és ben visible. Els protagonistes són múltiples: ensenyament formal a escoles municipals, d'ordes religiosos, d'acadèmies privades o de mútues escolars, i ensenyament informal, a casa, o al barri.

6) Inversió estrangera. Entrada de capitals, tecnologia i tècnics (i escoles) estrangers, procedents, especialment de l'Europa A, però, també dels Estats Units - Canadà (la regió nord de l'Europa C, o Europa d'ultramar).

7) Desequilibri fiscal. Guillem Graell calcula per a 1898-1899 la diferència entre els ingressos fiscals de l'Estat espanyol obtinguts al territori del Principat i la despesa pública en aquest mateix espai. Joan Crexells amplia el càlcul, al 1920, per al conjunt de l'àrea de la llengua catalana. La conclusió és la mateixa: la independència fora, si més no, fiscalment, millor.

8) La «indústria de forasters». Les exportacions in situ i sense costos de transport ni aranzels, que rebran el nom de *tourisme*, poden ser bones. El problema rau en la desestacionalització: el turisme, fins i tot a Mallorca, és hivernal, i de muntanya.

Aquests vuit processos paral·lels modificaran la funció de producció catalana. I també introduiran canvis en les funcions de producció dels països destinataris de l'emigració catalana (d'emigració de: *a*) gent, *b*) destreses i coneixements tècnics, *c*) petits o grans capitals). De fet, som davant d'un model que s'aproxima a alguns aspectes de les *diasporic communities* o al de les *transnational communities*. L'emigració molt sovint no és definitiva, els lli-

gams «transnacionals» es mantenen, encara que la xarxa sigui molt fina i sembli que s'ha de trencar.

Dos exemples: 1) Hi ha una «internacionalització dels mestres catalans», que arribarà a tenir una certa base al BIE de Ginebra. 2) Molts dels protagonistes de primera fila de la revolució democràtica de 1931 hauran participat, abans, del fenomen de la «globalització de la política».

1. La primera globalització (1890-1930)

La mobilitat de capitals/tecnologia/tècnics es manifesta en les dues direccions: 1) els empresaris, els tècnics (i els artistes) de la societat catalana es projecten enfora, i, 2) moltes multinacionals (i molts tècnics estrangers) s'instal·len a l'àrea catalana.

1.1. Enfora

Durant els anys de la primera globalització, algunes famílies emprenedores catalanes actuen en alguns dels grans escenaris que dominen i enlluernen el món d'aquells anys.

Simbòlicament, una empresa com la Guastavino Fireproof Construction Co., fundada a Nova York per Rafael Guastavino (nascut a València), construirà *catalan vaults* a dos-cents edificis de Manhattan, i a vuit-centes construccions dels Estats Units (i, al Canadà, Mèxic i l'Índia).

També, simbòlicament, algunes de les icones del París de la Belle Époque, com el Moulin Rouge o l'Olympia, o el joc d'apostes mútues en les curses de cavalls conegut com a *Tiercé*, són resultat de la iniciativa dels Oller, fabricants de teixits de llana de Terrassa.

Seguint amb el tèxtil, les innovacions tècniques del sabadellenc Ferran Casablanca originarien un rosari de fàbriques de nova maquinària tèxtil, localitzades a tot el món, a partir de les situades en dues ciutats emblemàtiques: Manchester (amb, el 1925, la Casablanca Higt Draft Ca.) i Bombai (amb The Indian Casablanca Ca. Ltd., el 1929).

Seguint amb el sector del metall, el 1904, l'enginyer Magí Cornet i Masriera, de Maquinista Terrestre i Marítima, guanyà el concurs internacional convocat per l'Ajuntament de Sant Petersburg, la capital de l'Imperi dels tsars, per a construir un nou gran pont llevadís de ferro sobre el riu Neva, davant del Palau d'Hivern. Un pont que ha esdevingut la silueta urbana de la ciutat.

Un altre exemple és el de la Companyia Hispano-Suïssa de Fabricació d'Automòbils, creada el 1904 a Barcelona, que, després d'establir acords amb diferents empreses del món (fins a un total de vint-i-cinc) fabricarà, fins al 1939, cotxes esportius, autobusos, camions,

motors d'aviació o automòbils utilitaris a ciutats de deu estats industrials de tres continents: dels Estats Units al Japó, passant per Buenos Aires, París, Praga o Sant Petersburg.

En el camp energètic, dues grans iniciatives empresarials: al 1920, la creació de CHADE (Companyia Hispano-Americana d'Electricitat), la companyia elèctrica de capital alemany presidida per Francesc Cambó, que actuaria especialment a l'àrea de Buenos Aires, i, el 1928, CEPESA (Companyia Espanyola de Petrolis, Societat Anònima), una iniciativa dels germans Recasens, de Reus, amb jaciments de petroli a Veneçuela i, des del 1930, una refinèria a Tenerife, a Canàries.

Però, la globalització de la indústria catalana és visible també en altres sectors: des del sector paperer-editorial-llibreter, que salta l'Atlàntic amb diversos productes, com per exemple, l'*Enciclopedia universal ilustrada europeo-americana* de l'Editorial Espasa. També, editorials com Salvat, Montaner i Simon, Manuel Soler, Sempere, Maucci, Labor.

Fins a la fabricació, a París, de perfums, amb noms tan suggestius com Tabú, o iogurts com Danone (que, més tard, al 1942, esdevindran, a Nova York, Danonn). O la fabricació de taps amb l'escorça de les alzines sureres a Chicago, Nova York, Londres, Magúncia o Yokohama (quan la cervesa es conserva en ampolles que es tanquen amb taps de suro).

En molts casos, gràcies a les xarxes familiars, i d'amics, aquesta projecció enfora no significa la desaparició d'elements valuosos, sinó que és, per a les dues societats (la catalana i la forana), un factor de dinamisme, un bescanvi de tot (informacions, coneixements, experiències, emocions) que significaran un enriquiment mutu.

1.2. Endins

A la societat catalana de la primera globalització, la presència de multinacionals estrangeres és qualitativament significativa a alguns sectors clau: la producció d'electricitat tèrmica i hidràulica, la producció d'aigua potable, el material elèctric i els telèfons, la química, la farmacèutica, les fibres artificials, l'automòbil (amb un eslògan ben català: «Agafi'l Ford»), els cables i els pneumàtics, l'edició.

L'empresa de producció d'electricitat més important és La Canadenc. El ferrocarril Alcoi-Gandia fou «el trenet dels anglesos», de l'Alcoy and Gandia Railway Harbour Co. Ltd. A la ciutat jardí de l'electroquímica de Flix hi han viscut «els alemanys de l'Ebre». A l'entorn d'una altra fàbrica química hi ha «els holandesos del Prat» de Llobregat. Una important colònia tèxtil és la d'«els escocesos» de Borgonyà, a l'Alt Ter, a Osona.

A l'albufera d'Alcúdia, a l'illa de Mallorca, es construí, molt aviat, el pont dels Anglesos. A la vila termalista de Caldes d'Estrac, al Maresme, hi ha, encara, el passeig dels Anglesos. El jardí de Cap-roig, a la Costa Brava, al terme de Calella de Palafrugell, fou cal Rus.

La nova construcció fora muralles de l'hospital medieval de la Santa Creu (que ocupava dotze illes del barri del Poblet de l'Eixample Cerdà) seria batejada com Hospital de Sant Pau, car es construí, en part, gràcies a la deixa testamentària del propietari parisenc d'adopció de la Banque Gil: el financer Pau Gil. La Casa Milà (declarada per la UNESCO, com l'Hospital de Sant Pau, Patrimoni Arquitectònic de la Humanitat) fou finançada per la senyora Milà, vídua de l'empresari i financer Josep Guardiola, instal·lat a París, amb interessos en la construcció del canal de Panamà (i autor d'una proposta d'idioma universal). La reconstrucció del monestir de Poblet i del panteó reial dels monarques de la Corona d'Aragó fou impulsada, i, finançada en part, per Eduard Toda, diplomàtic, primer, i, home de negocis més tard instal·lat a Londres.

El modèlic Eixample Malagrida d'Olot, una ciutat jardí amb obres de Rafael Masó, fou finançat per un empresari olotí amb fàbrica de cigarretes a Buenos Aires. Els túnels del Garraf de la línia de ferrocarril Barcelona-Vilanova, i l'Eixample d'aquesta ciutat, són una iniciativa de l'empresari «americà» Francesc Gumà.

La llista es pot allargar, però, ben segur, dóna arguments per a pensar que no fora excessivament agosarat dir que aquesta participació de Catalunya en la primera globalització contribueix a configurar molt dels plecs de la societat catalana i, fins i tot, alguns dels trets més emblemàtics del paisatge català.

2. Estrangers «catalans» (1930)

El 1930, uns vint-i-vuit mil estrangers tenien la seva residència i estaven censats a les terres de parla catalana. En concret: 2.038 a la demarcació provincial de Girona, 570 a la de Lleida, 21.637 a la de Barcelona, 506 a Tarragona, 961 a Balears, 238 a Castelló, 1.824 a València i 416 a Alacant. És a dir: fora de Barcelona, el major dinamisme que aquestes xifres suggereixen era a les demarcacions provincials de Girona, les Illes Balears i València.

Sense comptar els portuguesos, els estrangers censats a l'Estat espanyol eren uns quaranta-quatre mil. Així, a les terres catalanes hi havia censats el 64 % dels estrangers censats a l'Estat espanyol (on caldria subratllar tres àrees: Cadis, amb 4.599 estrangers censats, Biscaia-Guipúscoa, amb 5.711, i Madrid, amb només 8.390).

La procedència geogràfica dels estrangers a Barcelona ens dóna pistes sobre la seva ocupació principal. Hi havia: 3.199 alemanys, 2.179 italians, 934 anglesos, 919 suïssos, 219 austríacs, 219 belgues, 133 suecs, 91 danesos, 98 txecs, 53 russos, 6.466 francesos. Del Pròxim Orient, 320 turcs, 7 palestins. De l'Amèrica del Nord, 313 ciutadans dels EUA, 380 mexicans, 1.381 cubans, 105 porto-riquenyos, i de l'Amèrica del Sud (excepte Argentina), relativament pocs: 198 xilens, 1.864 argentins, 253 «orientals», 148 brasilers. D'Àsia, 43 hindús, 39 xinesos, 24 japonesos. En resum, predominaven els europeus: tècnics, experts, empresaris

i professionals liberals, alguns rendistes. I, els empadronats procedents de dos països d'Amèrica: Cuba i Argentina.

Alguns d'aquest estrangers tornarien als seus països d'origen, però, molts s'integrarien, seguint, és clar, itineraris diversos, a la seva nova societat, amb uns resultats que, en molts casos, caldrà qualificar com a molt positius.

3. Liberalisme i imperialismes (1923-1945/1953)

La societat catalana dels anys de la primera globalització és una societat situada en un món on els imperialismes tenen un pes creixent. El model de Westfàlia subsisteix, però les noves tecnologies del primer terç del segle XX (per exemple, l'aviació, el motor d'explosió, la ràdio) donen a les direccions dels exèrcits dels països industrialitzats unes possibilitats d'acció massiva destructiva impensables fins aleshores.

El cop d'estat de 1923 i la dictadura militar (amb partit únic) de 1923-1930 permet l'establiment de connexions polítiques entre la dictadura espanyola i la dictadura feixista italiana, que pretén reconstruir la Roma imperial (Marc Bemard, 1939). El nucli d'aquesta reconstrucció seria un eix mediterrani Mallorca/Menorca-Sardenya-Sicília controlat per Itàlia. L'accés del nazisme al poder a Alemanya i la idea del III Reich reforçarà aquesta idea, que, d'altra banda, permetria a Roma-Berlín fixar un cert aïllament de França. Comptant que el Regne Unit (que ja controlava la línia Gibraltar-Malta-Suez amb Aden), rival de «la França dels cent milions» no tindrà gaire interès a treure França dels seu aïllament.

En aquest context, la inequívoca opció de les societats de Catalunya, País Valencià i les Balears, per la França republicana (basada en una certa semblança en els tipus d'economia) i per les petites nacions d'Europa (com ara Txecoslovàquia, Irlanda, Flandes o Grècia) és un seriós obstacle per als somnis imperials de Roma-Berlín.

A partir de la crisi de 1929, la *first global economy* trontolla, i guanyen punts les propostes dels imperialismes politicomilitars de «conquerir» mercats amb la força dels exèrcits. D'altra banda, la Societat de Nacions amb seu a Ginebra, un «club liberal», al qual els Estats Units no volien pertànyer, es troba amb dificultats.

Quan a la llenca del nord del Marroc, controlada per l'Estat espanyol, s'inicia, al juliol de 1936, un cop militar, ràpidament la flota aèria de l'Alemanya imperialista nazi transporta les tropes espanyoles des del Marroc fins al sud d'Andalusia. Així i tot, el cop militar no triomfa perquè la gent de les societats de l'àrea catalana —i l'àrea urbana de Madrid— no opta per la sortida autoritària/imperialista a la crisi sinó per refer la democràcia liberal.

Ara bé: aquesta opció no hauria estat possible si: 1) les economies de Catalunya i del País Valencià no haguessin estat unes economies altament productives, 2) [...] capaces de transformar-se: de passar de produir béns de consum a produir, també, material bèl·lic (tot

seguint produint aliments i roba), 3) tampoc no hauria estat possible aquesta solució si, enfront dels bombardeigs aeris de l'aviació militar italo-feixista, amb base a Mallorca, no s'haguessin construït centenars de refugis antiaeris, connectats per senyals d'alarma (o, per exemple, no s'hagués inventat un sistema per a conservar la sang, i aconseguir que, per primera vegada a la història, les transfusions no haguessin de ser de braç a braç).

De fet, ni l'imperialisme francès ni l'imperialisme britànic, ni l'imperialisme nord-americà van tenir interès a donar suport militar a la democràcia liberal de Catalunya-València-Menorca-Madrid. Els únics suports van venir, via Odessa, de l'imperialisme rus-soviètic. L'URSS ja era una potència de primera línia però la part de la Heartland que controlava era enorme: per exemple, al seu flanc oriental es trobava amb un imperialisme com el japonès en plena expansió, projectant la Pan-Àsia. D'altra banda, el model de la nova economia català assajat (amb: 1) empreses col·lectivitzades, 2) empreses i caixes municipals, 3) cooperatives, 4) pimes, 5) empreses de la Generalitat) no encaixava gens amb l'experiència de planificació central que duia a terme la Unió Soviètica.

Al final, al 1939, la suma de forces (i d'absències) dels diversos imperialismes va facilitar el triomf d'un exèrcit com l'espanyol amb un baix nivell tècnic, i una escassa capacitat per a dirigir l'economia. A Catalunya, i al conjunt de les terres de llengua catalana, la marginació política de la burgesia liberal no seria compensada per la improvisada creació d'una burgesia estatalista (l'imperialisme espanyol no passà d'una retòrica violenta i buida). Els treballadors i els tècnics que havien demostrat, al 1936-1939, que sabien organitzar la producció de l'economia de guerra seran objecte de persecució per tots els mitjans d'un aparell burocràtic estatal de llarga trajectòria repressora.

Però, així i tot, als anys quaranta, hi haurà iniciatives empresarials de llarga trajectòria. Si bé, als seus inicis, aquestes noves empreses són fruit del tancament del mercat intern de l'Estat espanyol, algunes d'aquestes iniciatives (per exemple, en sectors com l'agroalimentari, l'automoció, l'edició, l'òptica, o, encara, el tèxtil) demostraran ser, a partir dels anys seixanta i setanta, perfectament competitives, en un món que s'acosta a la segona globalització. Fins i tot, en alguns casos, per exemple, Gallina Blanca, Ros Roca, Pronovias, Riu Hotels o Planeta, esdevindran potents empreses multinacionals. I, en altres casos, per exemple, les motos, seran absorbides per multinacionals japoneses, que mantindran la marca.

En un repàs no exhaustiu, i per sectors, caldria incloure-hi empreses com: Gallina Blanca (1937), Nutrexpa (1940), Gallo (1946), Chupa-Chups (1950), Cobega (1953), del sector de l'alimentació i la beguda. Montesa (1944), Ossa (1948), Ficosa (1949), Derbi (1950), Ros Roca (1953), del sector del motor. Dogi (1954), Escorpion (1954), El Suizo-Pronovias (1922-1964) del sector del tèxtil i la confecció. Indo (1937), Laboratoris Grifols (1940), Laboratoris Almirall (1943), Laboratoris Ferrer (1959) del sector de la salut. Riu Hotels (1953) del sector del turisme o Editorial Selecta (1946) i Planeta (1949) del sector de l'edició.

4. Una nova revolució energètica (1969-1976...)

La primera fita d'un canvi qualitatiu en l'economia catalana, que, des de mitjan anys cinquanta, havia reprès el fort ritme de creixement dels anys vint i trenta, fou, el 1969, l'arribada al port de Barcelona, de gas natural liquat (procedent del subsòl del desert del Sàhara) per a ser regasificat, i canalitzat i distribuït al cinturó industrial de la ciutat de Barcelona. Una iniciativa de Pere Duran Farell i Catalana de Gas (més endavant, Gas Natural).

La segona fita. El 1972, la primera central nuclear, situada al terme municipal de Vandellòs. En seguiran d'altres. Una nova font de producció d'electricitat, que esdevindria problemàtica, destinada, però, a satisfer una part creixentment important del consum d'electricitat. Amb Pere Duran Farell, també.

La posada en marxa, el 1976, de la refineria de petroli de la Pobla de Mafumet és la tercera fita. Serviria, entre altres coses, per a consolidar la «revolució química», iniciada el 1957, del Camp de Tarragona. Imprescindible per a fabricar productes variadíssims: des de l'asfalt de la construcció d'autopistes fins a bolígrafs.

La revolució energètica fou el pròleg de la segona globalització. De fet, Gas Natural i Repsol, ambdues dins del Grup Caixa, han esdevingut, al darrer tram del segle XX, unes grans empreses multinacionals, a cavall entre Europa, Amèrica i Àfrica. Unes empreses que, a diferència del que succeeix habitualment, no són dirigides per una família, sinó per representants d'un tipus d'«empresa col·lectiva» molt concret: les caixes.

La revolució energètica i la continuïtat del creixement econòmic han contribuït fortament a la transformació de la societat catalana. Mai aquesta societat no havia experimentat un període de creixement tan intens, tan llarg i tan difós. Amb mancances i desequilibris, que l'opinió pública coneix perfectament gràcies a la feina d'un sector professional en expansió: el periodisme.

5. La segona transició educativa (1969-)

La continuïtat dels efectes positius de la revolució energètica dels setanta sobre els vells i nous sectors productius ha estat possible en part gràcies a la progressiva incorporació d'amplis sectors de la població jove als estudis secundaris i universitaris.

A partir dels anys seixanta, s'inicien un conjunt de processos que es traduiran en un canvi educatiu de grans dimensions. En termes quantitius, el 1964-1975, la població ocupada catalana amb estudis mitjans i superiors era el 13,9 % del total de la població ocupada en el territori del Principat. En la dècada següent, aquesta part havia saltat fins al 30,5 %. Als anys 1985-1995, el salt es mantenia i s'arribava a un percentatge molt alt: el 65,2 % dels ocupats tenien titulacions de grau mitjà o superior (E. Reig, 1998).

Però, el canvi és, també, qualitatiu. Se'n poden trobar matisos en la lectura i interpretació dels índexs que sintetitzen la producció científica, tècnica (patents), editorial, museística, musical, teatral, videogràfica, infogràfica, etc.

Abans del 1969, a l'àrea catalana, hi ha havia dues universitats (Barcelona i València). El 2006, la Xarxa d'Universitats de l'Institut Joan Lluís Vives aplega, dins exactament la mateixa àrea, vint universitats. (És clar, però, que el canvi no és, únicament, una qüestió de nombre de centres educatius: el 1645, amb la creació de la Universitat de Tortosa, la xifra d'universitats va arribar a 12.)

La segona transició educativa ha anat obrint el pas a la tercera revolució industrial. Si, simplificant, hem identificat la primera amb la màquina de vapor (i el gas manufacturat) i la segona amb l'electricitat (i el petroli, i el portland), la tercera fora, justament, la del coneixement.

6. La segona globalització (1986-)

La participació de totes les franges de la societat catalana en la segona globalització ha dut vers un salt imprevist de la població catalana. Al Principat, la idea-força de «som sis milions» semblava perfectament adequada a una realitat estàtica en què un cert alentiment de la dinàmica econòmica (la dita *crisi dels setanta*, la suposada «crisi del petroli») obria el pas a un atur persistent, l'envelliment de la població, la venda de moltes empreses a multinacionals estrangeres, les ombres sobre el model del turisme de platja a causa de la competència, l'entrada a la Unió Europea el 1986 era percebuda com una amenaça, etc.

Però, els «sis milions» han esdevingut: «més de set milions» (i els deu milions de l'àrea de la llengua catalana ja són dotze milions). La tercera onada immigratòria s'havia iniciat, a finals dels seixanta, amb la construcció d'autopistes i els conreus hortícoles intensius de la regió de Lleida, i al Maresme. Però, als anys noranta s'hi encavalca una quarta onada immigratòria, on se sumen: 1) els immigrants magrebins i subsaharians, 2) els de les economies de plantació del Pacífic (equatorians, colombians, peruans, filipins) i del Carib (cubans, dominicans), 3) els de sectors de l'Europa B en crisi (romanesos, ucraïnesos, bàltics) 4) els de l'Europa C empobrida per dictadures (Argentina, Xile), 5) els procedents de les grans economies hidràuliques asiàtiques amb altíssimes densitats de població (pakistanesos, indis, xinesos).

Cal afegir-hi, encara, tres grups: 6) els turistes (l'àrea catalana és una de les principals destinacions turístiques del món, en uns anys en què el total de turistes planetaris passa de cinquanta milions/any a sis-cents milions/any), 7) els estudiants estrangers, procedents, o no, de la Unió Europea (la UB és una de les dues-cents millors universitats del món, però n'hi ha una vintena), 8) els jubilats i rendistes procedents de l'Europa A.

I, també, un altre grup: 9) els nadons i infants adoptats per les famílies catalanes (que tenen el seu «Candel»: Asha Miró).

El fet que aquesta nova onada immigratòria global (basada, en part, en l'abaratiment del transport aeri i de les telecomunicacions —telèfon, fax, correu electrònic, antenes parabòliques— a llarga distància) es dirigeixi, entre altres localitzacions, a les costes (i a l'interior, a Olot, per exemple) de la Mediterrània nord-occidental només pot explicar-se per un conjunt de raons que se sumen.

Les societats d'aquesta àrea de la Mediterrània ofereixen:

Primer) Una demanda important de diversos tipus de treball, en feines als tres sectors: *a)* al sector del treball mecànic, serialitzat, *b)* al sector dels treballs d'atenció personal, i *c)* al sector del treball de manipulació de signes,

Segon) [...] remunerats només un xic per sota del que els cent cinquanta anys de moviment obrer català ha aconseguit.

Tercer) Uns nivells mínims de serveis públics i privats a les persones, en molts casos —ensenyament, sanitat, informació, seguretat— gratuïts, resultat de l'Estat del benestar, que s'inicia el 1904 amb la creació de l'Institut Nacional de Previsió. Altres serveis públics —transports, comunicacions— són, gràcies a les subvencions, de preu mitjà i alt.

Quart) La possibilitat de reunir-se, associar-se, expressar assentiments i discrepàncies per diferents mitjans.

Cinquè) Un clima favorable a la diversitat (familiar, cultural, lingüística, religiosa, horària, educativa, culinària, estètica),

Sisè) [...] promogut per una gran quantitat d'associacions de tot tipus, que són resultat del caràcter de passadís històric del país català, i de la llarga —i, sovint, amarga— experiència de les lluites per la democràcia a les terres de llengua catalana.

7. Ordinadors (1971) i Internet (1993)

El 1971, l'empresa Telesincro (Joan Majó) fabricà, a Sabadell, el primer ordinador al sud dels Pirineus. Algú n'ha dit que era l'inici de la tercera revolució industrial. El mateix any, l'empresa Emerson-Kolster (Enric Masó) fabricà, a Barcelona, un dels components del satèl·lit de telecomunicacions *Intelsat IV*, el major —aleshores— satèl·lit de comunicacions del món. Quatre anys més tard, el 1975, l'empresa IBM organitzava una planta de producció a la Pobla de Vallbona, al Camp del Túria. Els primers ordinadors s'havien instal·lat a algunes grans i mitjanes empreses, especialment, de serveis (com ara, per exemple, en un gremi: el Col·legi d'Arquitectes de Barcelona) uns anys abans. Els PC arribarien als anys vuitanta, i, en la dècada següent, ja serien tan, o més, potents que els «grans» ordinadors.

Entre les primeres xarxes informàtiques catalanes que connecten ordinadors les de les caixes d'estalvis, que s'inicien el 1966, tindran un cert impacte sobre la població amb accés als serveis d'intermediació financera. Però, l'Anella Científica, la xarxa de comunicacions d'alta velocitat que connecta universitats, centres de recerca i hospitals, comença a posar-se en marxa el 1993.

La Facultat d'Informàtica de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) (Gabriel Ferraté) és de 1976, mentre que la Facultat d'Informàtica de la Universitat Politècnica de València (UPV) és de 1985. La Universitat Oberta de Catalunya (UOC) (Gabriel Ferraté), un èxit internacional, especialment, per als que volen fer una segona llicenciatura, és de 1994. Dos anys més tard, comença el Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya (CBUC), un altre èxit. (Però el 1990, tres universitats catalanes ja tenien una part important dels seus fons bibliogràfics informatitzats.)

El 1996, comença a funcionar Infopista (Partal & Maresme), inicialment un directori de les webs en català (la primera web és de 1994), o en qualsevol altre idioma però referides a qüestions d'interès per a la societat catalana. Localret, un consorci format per vuit-cents ajuntaments catalans per a desenvolupar l'aplicació de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) a la vida local es va crear el 1997.

El primer portal educatiu (*edu365.com*) creat pels serveis educatius de la Generalitat de Catalunya no es posa en marxa fins al curs 2000-2001. Que serà l'any, també, de la implantació dels serveis de l'Administració Oberta de Catalunya.

Però, la gran meravella és l'empresa californiana creada el 1998: Google.com. En molt poc temps, ha esdevingut un arbre sense límits de coneixements, i d'interrogants. Les preguntes es fan en català (i en altres llengües) i tots els temes hi són. Inclosos, doncs, tota mena de temes catalans (des dels de més detall fins als més globals, des dels més propers fins als més allunyats en l'espai o en el temps).

8. La sisena generació del segle XX (1989)

Com a hipòtesi es podria dir que Internet ha contribuït a configurar la sisena generació catalana del segle XX: la «generació de la caiguda del mur» (de Berlín) (1989) i de la segona globalització.

Les cinc primeres generacions, seguint amb les hipòtesis, haurien estat les que segueixen:

1. La «generació del 1901» (J. Vicens Vives) o «generació de l'Institut» [d'Estudis Catalans].
2. La «generació del 1918», els «catalans del 1918» (J. V. Foix) o «generació d'expansió catalana» (J. Estelrich), en plena primera globalització.

3. La «generació de la revolució democràtica del 1931» o «generació de la Generalitat republicana».
4. La «generació del 1951» (A. Manent) o «generació dels anys de la Resistència».
5. La «generació del 1966» o del 1962 o del 1968, la «generació de la Caputxinada».

9. Classes i mons (1906-2006)

La societat catalana de 1906 es pot definir a partir de l'esquema de les rendes dels factors de producció elaborat cent anys abans per Smith, Say i Jaumeandreu. Les classes són: *a*) els fabricants (amb el benefici), *b*) els operaris (salari), *c*) els capitalistes (interès), *d*) els propietaris rurals (renda de la terra), *e*) els savis (guanys del savi). A més, hi ha: *f*) el govern (els impostos, extrets de les cinc rendes anteriors).

El salari és determinat, com diu Smith i Marx, pel cost de la manutenció.

En el període 1906-2006, el salari *b*) ha anat incorporant una part del benefici *a*), com que el salari ha anat sent, a partir dels anys setanta, superior al cost de manutenció, el marge restant s'ha invertit: en compra de capital *c*), de sòl *d*), i en adquisició de coneixements *e*).

En el període 1906-2006, el govern *g*) ha crescut. Primer, amb la Mancomunitat (1914-1923, i abans amb les diputacions, i alguns grans ajuntaments). I, sobretot, a partir de 1977-1980.

El resultat és una nova configuració de la societat catalana en «mons». Hi ha:

1. «El món econòmic» o el «món de les empreses». Una àrea que percep i distribueix beneficis *a*), salaris *b*), interessos *c*) i rendes de la terra *d*).
2. «El món polític» o «el món de les administracions». Finançat pels impostos *f*). Quan produeix s'assembla al món 1.
3. «El món financer» o «món de les caixes». Una àrea que obté interessos *c*) i rendes del sòl i del subsòl *d*).

A més, en tot aquest període hi ha:

4. «El món cristià». Finançat per la caritat, que prové del món 1, les subvencions del món 2, i, en tercer lloc, pels seus propis serveis.

La tercera i la quarta onada d'immigrants ha afegit complexitat a l'esquema, car ens trobem amb altres comunitats religioses, i amb altres formes de cristianisme:

5. «El món de les (altres) religions». Finançades per la caritat del món 1, i pel món politicoreligiós d'altres països.

D'altra banda, el nombre de savis (científics, artistes, escriptors) ha augmentat molt, fins a configurar diversos petits mons:

6. «El món de les ciències i de les arts». Els petits guanys dels savis de 1906 han crescut. El finançament d'aquest món prové en part del món 1, però, també del món 3 (i, en algun camp, d'algun subsector, els jesuïtes, per exemple, del món 4).